

รูปแบบการบูรณาการ บ้าน วัด โรงเรียน
ในการสร้างคุณค่าในตนเองสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน*
THE COOPERATION MODEL OF TEMPLE, HOME, SCHOOL TO
CREATING SELF-ESTEEM FOR THE ELDERLY IN COMMUNITY

ยุรธร จีนา

Yurathorn Jeena

กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

Department of Social Sciences and Humanities Faculty of Business Administration and Liberal Art

Rajamangala University of Technology Lanna, Thailand

Corresponding author E-mail: yurathorn_27@hotmail.com

Received 2 February 2024; Revised 26 February 2024; Accepted 29 February 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้นำเสนอรูปแบบความร่วมมือของ บ้าน วัด โรงเรียน ในการสร้างคุณค่าในตนเองสำหรับผู้สูงอายุ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ตัวแทน ชุมชนบ้าน วัด โรงเรียน จำนวน 50 คน เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างคุณค่าในตนเองสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน จะต้องอาศัยความร่วมมือโดยการมีส่วนร่วมของ บวร บ้าน วัด โรงเรียน ราชการ บทบาทของบ้าน คือ การดูแลครอบครัวที่มีผู้สูงอายุอยู่ร่วมกับคนหลายวัยอย่างมีความสุข บทบาทของวัด คือ พระสงฆ์สอดแทรกหลักธรรมในการเทศน์แก่คนหลายวัยให้ตระหนักถึงความสำคัญของครอบครัว การ

Citation: * ยุรธร จีนา. (2567). รูปแบบการบูรณาการ บ้าน วัด โรงเรียน ในการสร้างคุณค่าในตนเองสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน. วารสาร
สหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 2(1), 1-14.

Yurathorn Jeena. (2024). The Cooperation Model of Temple, Home, School to
Creating Self-Esteem for the Elderly in Community. Journal of Interdisciplinary Social Development, 2(1),
1-14.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

ให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าตนเอง บทบาทของโรงเรียน โรงเรียนสอดแทรกเนื้อหาความกตัญญูแก่นักเรียน และโรงเรียนผู้สูงอายุ จัดให้มีหลักสูตรเพื่อพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ บทบาทของราชการ เทศบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดกิจกรรมโครงการที่ส่งเสริมความรักความผูกพันในครอบครัว กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาท ได้รับการยกย่องเชิดชูให้เป็นปูชนียบุคคลในชุมชน

คำสำคัญ: รูปแบบความร่วมมือ , การสร้างคุณค่าในตนเอง , ผู้สูงอายุ

Abstract

This research paper presents the cooperation model of houses, temples, schools in building self-esteem for the elderly. by using participative action research The sample group was the 50 consisted of representatives from home communities, temples, schools, data collection and content analysis.

The results showed that Building self-worth for the elderly in the community Requires cooperation with the participation of Bowon, houses, temples, schools, government offices. The role of the house is to take care of families where the elderly live happily with people of various ages. The role of the temple is the monks. to people of many ages to realize the importance of family Empowering the Elderly to See Their Self-Esteem the role of the school The school inserts the content of gratitude to the students. and school for the elderly Provide courses to develop the self-esteem of the elderly roles of government agencies, municipalities, local government organizations Organize project activities that promote love and family bonds Activities that allow the elderly to play a role Has been honored as a precursor in the community

Keywords: Cooperation Model, Creating Self-Esteem, The Elderly

บทนำ

การก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ทำให้ประเทศไทยเป็น 1 ในประเทศกลุ่มอาเซียนที่เข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุ (Aging Society) คือการที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากขึ้น มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ในขณะที่วัยเด็กและวัยแรงงานลดน้อยลงเรื่อย ๆ จึงอาจกล่าวได้ว่าประเทศไทยกำลังเข้าสู่ “สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์” (Complete Aged Society) ดังนั้น สังคมผู้สูงอายุ จึงเป็นประเด็นที่ควรให้ความสำคัญและไม่อาจละเลยได้ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องให้การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนการทำงานด้านผู้สูงอายุอย่างเหมาะสม ปัจจุบันปัญหาสถานการณ์ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ยังคงรุนแรง และรอการแก้ไขอย่างเร่งด่วน ซึ่งท้าทายต่อนโยบายของรัฐบาล รวมทั้งยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เช่นเดียวกับองค์การสหประชาชาติ คาดการณ์ว่า ช่วงปี 2001-2100 (พ.ศ.2544-2643) จะเป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุ โลกจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ แต่ละประเทศจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม เช่น การพัฒนาด้านการแพทย์ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และโภชนาการทางด้านอาหาร ฯลฯ (กรมสุขภาพจิต, 2563)

ปัญหาที่มาพร้อมกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self-Esteem) ของผู้สูงอายุ ซึ่งการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ คือ การที่ผู้สูงอายุสามารถเห็นคุณค่าของตนเอง ไม่ว่าจะประสบกับเหตุการณ์หรือสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจไม่ว่าจะทั้งทางบวกและทางลบ ซึ่งจะทำให้เกิดการยอมรับและพึงพอใจในตนเอง ตลอดจนมีความเชื่อมั่นในตนเอง และการเคารพตนเอง มีการเห็นคุณค่าในตนเองจึงจะเกิดความมั่นคงด้านจิตใจ และสามารถมองถึงคุณค่าในตนเอง เมื่ออายุมากขึ้นหรือเกิดความเสื่อมสภาพทางร่างกาย ไม่สามารถทำอะไรเหมือนเดิมได้อย่างแต่ก่อน ทำให้ผู้สูงอายุมักจะมองตนเองว่าไม่มีประโยชน์ ไม่สามารถทำอะไรได้เนื่องด้วยสภาพทางร่างกาย การเห็นคุณค่าในตนเอง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การรับรู้ว่าคุณมีความสามารถ (Competence) คือ การที่ผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานดูแลรับรู้ว่าคุณสามารถทำอะไรได้ตามความเหมาะสม สามารถเผชิญอุปสรรคและปัญหาต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตด้วยความมั่นใจ ปรับตัวได้ดี และสามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสถานดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การที่ผู้สูงอายุสามารถรับประทานอาหารเองได้ หรือสำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะติดเตียงที่ไม่สามารถหยิบจับอะไร อาจจะเป็นความสามารถที่ตนเองสามารถที่จะพูดหรือแสดงความต้องการ เช่น อาหารที่ตนเองอยากกิน หรือเพลงที่อยากฟัง จึงเป็นความสามารถในการแสดงความต้องการของตนเอง ดังนั้นการเห็นคุณค่าในตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญซึ่งจะส่งผลต่อ

การปรับตัวของผู้สูงอายุให้มีความสุขในชีวิตมากขึ้น และเกิดความเข้าใจในการตนเอง ลดความเสี่ยงที่จะเกิดภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุหรือผลกระทบต่ออารมณ์และจิตใจ จะช่วยให้การใช้ชีวิตเป็นไปด้วยความสุขในช่วงบั้นปลายสุดท้ายของวัย โดยมีโรงเรียนผู้สูงอายุเป็นองค์กรชุมชนที่จะช่วยพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

บทความวิจัยนี้นำเสนอแนวคิดและบทบาทของ บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ในการสร้างคุณค่าในตนเองสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน และนำเสนอเป็นนโยบายต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ เพื่อจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านผู้สูงอายุ ตลอดถึงเตรียมความพร้อมชุมชนเพื่อเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ของประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบความร่วมมือของ บ้าน วัด โรงเรียน ในการสร้างคุณค่าในตนเองสำหรับผู้สูงอายุ

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิด บวร เป็นแนวคิดในการรวมตัวกันของ บ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมที่สำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ด้วยชุมชนเอง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง และเป็นการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน คำว่า บวร ตามพจนานุกรมคำนี้หมายถึง ประเสริฐ ล้ำเลิศ เริ่มจาก บ. ใบไม้ แทนคำว่า บ้าน ซึ่งบ้านก็คือ ที่พักอาศัยหรือครอบครัวก็ได้ บ้านให้ความรัก ความอบอุ่นผูกพัน แม้จะเป็นหน่วยหรือสถาบันที่เล็กที่สุดในโครงสร้างสังคม แต่เป็นฟันเฟืองที่มีความหมายและสำคัญที่สุด ว.แหวน แทนคำว่า วัด เปรียบเสมือนศูนย์กลางจิตใจของคนไทยมาแต่ครั้งอดีตเป็นสถาบันที่ยึดเหนี่ยวจิตใจอบรมสั่งสอนคนในชุมชนรอบ ๆ วัดให้ประพฤติถูกทำนองคลองธรรม วัดนอกจากจะเป็นสถาบันที่ประกอบศาสนกิจของพระสงฆ์แล้ว สำหรับชาวบ้านยังเป็นสถานที่ให้คนในชุมชนพบปะกัน ใครเดือดร้อนใจก็มาปรึกษากัน กลับจากวัดก็ได้คำสอนดี ๆ กลับไปมากมาย อย่างที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีเสรีภาพในการนับถือศาสนาซึ่งทุกศาสนาล้วนแต่สอนให้ทุกคนทำความดี ดังนั้น ว.แหวน จึงมีนัยหมายถึงศาสนาทุกศาสนาในแผ่นดิน

ไทย ร.เรือ แทนคำว่า โรงเรียน คือสถานที่ให้ความรู้ที่มีแบบแผนสำหรับเด็กเยาวชน ซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ภาระของโรงเรียนอาจดูหนักบ้างในปัจจุบัน เนื่องจากโรงเรียนต้องดูแลนักเรียนเหมือนดังเป็นลูกหลานของตน นอกจากนี้โรงเรียนจะต้องให้ความรู้ทางวิชาการอย่างเต็มที่เพื่อให้ศิษย์เป็นคนดีของสังคม

2. การเห็นคุณค่าในตนเองนั้นจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อบุคคลได้รับการตอบสนองทางด้านร่างกาย จิตใจ ได้รับความรักความเอาใจใส่ดูแล ได้รับการยอมรับนับถือ โดยจะเป็นการที่บุคคลประเมินตนเองแล้วแสดงออกมาในแง่ของการยอมรับนับถือ ตนเอง หรือไม่ยอมรับนับถือตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่าของวัยผู้สูงอายุเป็นความรู้สึกที่ผู้สูงอายุมีต่อ ตนเองหรือการรับรู้สภาพแห่งตน การเห็นคุณค่าในตนเองถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากในการสร้างให้ เกิดเจตคติที่ดีกับตัวของผู้สูงอายุเอง ทำให้มีความเชื่อมั่นและมีความรู้สึกที่ดีกับบุคคลอื่นๆ รอบข้าง ตลอดจนผู้สูงอายุสามารถปรับตัวทางด้านอารมณ์ความรู้สึก ด้านสังคม และสามารถเผชิญกับอุปสรรคที่ ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ รวมถึงเกิดการยอมรับเหตุการณ์ที่ทำให้ตนเองรู้สึกผิดหวัง ท้อแท้ใจได้ (Connie, 2001) นอกจากนี้ยังเป็นการประเมินจากพฤติกรรมที่บุคคลอื่นมีต่อตนเองใน 4 ด้าน ได้แก่ รู้สึกและรับรู้ ถึงการมีความสำคัญ รู้สึกและรับรู้ถึงการมีคุณค่า รู้สึกและรับรู้ถึงการมีอำนาจ และรู้สึกและรับรู้ถึง การมีความสามารถ (Coopersmith, 1981)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ผ่านการพิจารณาอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ตามรหัสโครงการ RMUTL-IRB 031/2021 เมื่อวันที่ 8 กันยายน 2564 และคณะผู้วิจัยทำการพิทักษ์สิทธิ์กลุ่มตัวอย่าง แนะนำตัวชี้แจงในการเข้าร่วมการวิจัย ให้ผู้เข้าร่วมวิจัยซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบาง รับทราบวัตถุประสงค์และการดำเนินการวิจัย รวมถึงลงนามยินยอมและขอความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูล โดยชี้แจงสิทธิ์ที่กลุ่มตัวอย่าง ภายหลังการชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยเซ็นยินยอมเข้าร่วมการวิจัย (Informed consent)

เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะก่อนการดำเนินการวิจัย (Pre – Research Phase)

1.1. คณะผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ และรูปแบบความร่วมมือด้วยแนวคิด บวร บ้าน วัด โรงเรียน ราชการ จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

1.2 คณะผู้วิจัยลงพื้นที่ชุมชนตำบลสันโป่ง เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน โดยเข้าพบคณะผู้บริหารเทศบาลตำบลสันโป่ง ผู้นำชุมชน คณะสงฆ์ ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุเปี่ยมสุข เพื่อสร้างความร่วมมือกับนักวิจัยในพื้นที่ซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี และได้หารือแนวทางการทำวิจัยในครั้งนี้ร่วมกัน โดยจัดให้มีการสัมภาษณ์ (Interview) ผู้รู้ (Key-Informant) รวมถึงการวางแผนปฏิบัติการสร้างความร่วมมือ ตามบริบทของชุมชน

1.3 คณะผู้วิจัย จัดการประชุมกับทีมวิจัยในพื้นที่ เพื่อร่วมกันวางแผนดำเนินการวิจัยตลอดถึงแนวทางการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ระยะที่ 2 ระยะการดำเนินการวิจัย (Research Phase)

เป็นระยะของการศึกษากระบวนการ และแนวคิด บทบาทความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน ในการสร้างคุณค่าในตนเองสำหรับผู้สูงอายุ โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.1 การประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจก่อนร่วมกันขับเคลื่อนดำเนินโครงการวิจัยระหว่างคณะผู้วิจัยกับผู้แทนจาก, บ้าน (ผู้นำชุมชน, กำนันผู้ใหญ่บ้าน), วัด (พระสงฆ์ตำบลสันโป่ง) และโรงเรียนผู้สูงอายุเปี่ยมสุข (ผู้บริหารโรงเรียน) โรงเรียนบ้านป่าดัว และราชการ ได้แก่ เทศบาลตำบลสันโป่ง

2.2 การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยการจัดเวทีเพื่อถอดบทเรียนรูปแบบการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน

2.3 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสนอแนะแนวทางในการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนา

ระยะที่ 3 ระยะหลังการดำเนินการวิจัย (Post – Research Phase)

คณะผู้วิจัยประเมินและศึกษารูปแบบความร่วมมือในการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งมีผู้ทรงวุฒิทั้งทางด้านวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่วิจัย เพื่อจัดทำเป็นรูปแบบการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ พร้อมตรวจสอบความถูกต้อง นำเสนอในรูปแบบข้อมูลของการวิจัย พร้อมจัดทำคู่มือเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงาน ตลอดถึงผู้ที่สนใจได้รับทราบ

4.4. การวิเคราะห์ข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสนทนากลุ่ม มารวบรวม แยกแยะ ข้อมูลเป็นหมวดหมู่ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ความน่าเชื่อถือของข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้อง โดยใช้แนวคิดทฤษฎีรวมทั้งเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบสามเส้า (Triangulation) และข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. รูปแบบความร่วมมือของบ้าน (ผู้นำชุมชน-ครอบครัว) กับการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำชุมชนในตำบลสันโป่ง มีบทบาทสำคัญในการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้แสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมในชุมชน การขอรับฟังความรู้ประสบการณ์จากผู้สูงอายุ การให้ผู้สูงอายุเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นปราชญ์ชุมชน เป็นคณะกรรมการวัด คณะกรรมการหมู่บ้าน ในส่วนของครอบครัวที่มีผู้สูงอายุอยู่ร่วมด้วย ควรให้ผู้สูงอายุได้แสดงความคิดเห็น ได้แสดงศักยภาพความสามารถ โดยลูกหลานไม่ทอดทิ้งท่าน ให้การดูแลเอาใจใส่ ให้ท่านได้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ในอดีต แก่ลูกหลานได้ฟัง ไม่ปล่อยให้ผู้สูงอายุอยู่เพียงลำพัง หมั่นคอยแวะเวียนมาเยี่ยมเยียนท่าน

2. รูปแบบความร่วมมือของวัด (พระสงฆ์) กับการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ โดยการให้ผู้สูงอายุในตำบลได้มีบทบาทในกิจกรรมงานบุญของวัด ได้เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ แก่คนรุ่นหลัง ได้แสดงศักยภาพ การให้ข้อคิดประสบการณ์ การให้เกียรติแก่ผู้สูงอายุ ในงานทำบุญ การจัดให้มีการพบปะพูดคุยระหว่างผู้สูงอายุด้วยกัน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางของการสร้างสานสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุในชุมชน ตลอดถึงการบรรยายธรรมะในหัวข้อ การปฏิบัติตนของผู้สูงอายุในครอบครัว

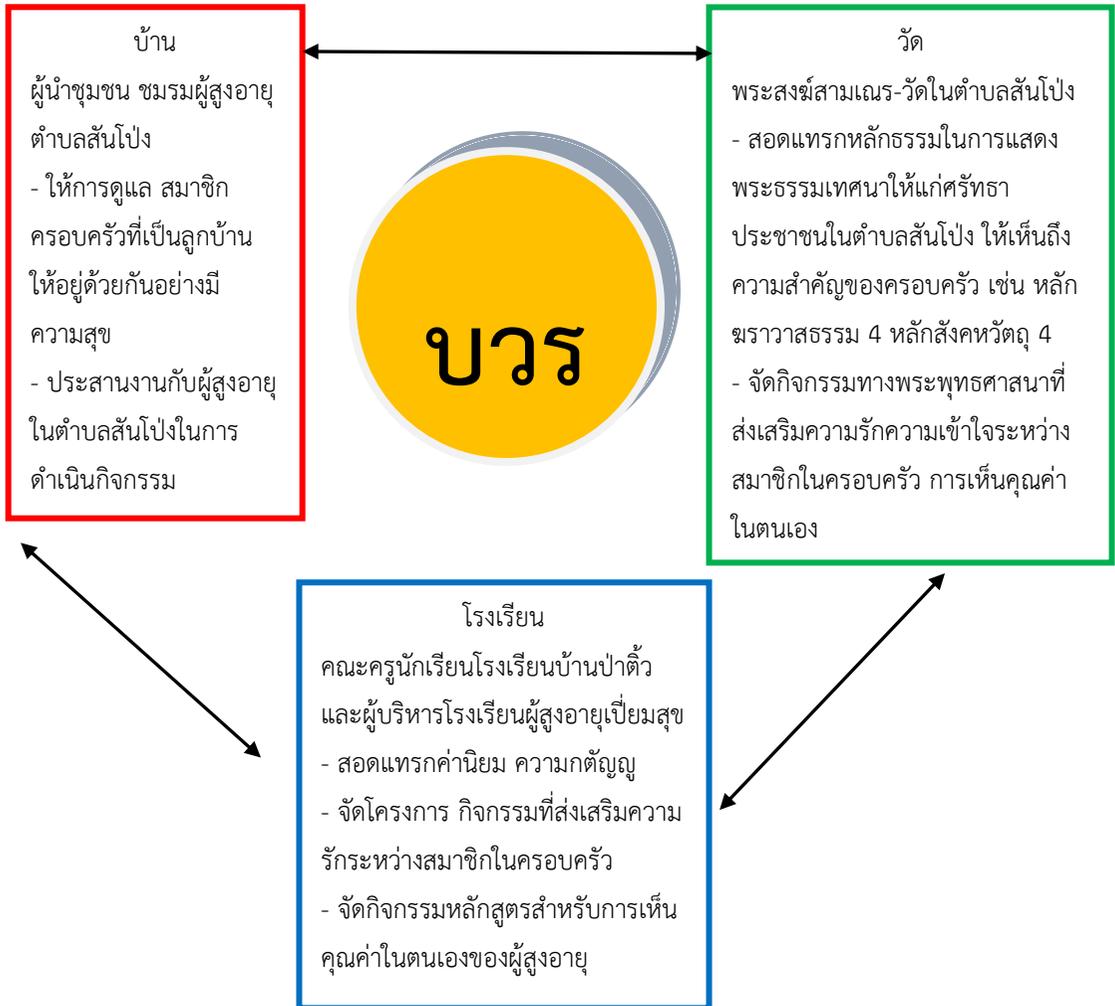
3. รูปแบบความร่วมมือของโรงเรียน ราชการ กับการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนบ้านป่าติ้ว จะสอนเรื่องการให้ความเคารพ ความรัก ความเข้าใจสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะผู้สูงอายุ ผ่านรายวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ ปฏิบัติต่อผู้สูงอายุ

อย่างเหมาะสม รู้จักบทบาทหน้าที่ของลูกหลาน การสร้างจิตสำนึกความกตัญญูทเวทิตาต่อผู้สูงอายุ และจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้แสดงความสามารถให้แก่เด็กเยาวชนได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

โรงเรียนผู้สูงอายุเปี่ยมสุข มีกิจกรรมที่สร้างคุณค่าในตนเองสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ กิจกรรมวันคล้ายวันเกิดของผู้สูงอายุในแต่ละเดือน การให้ผู้สูงอายุได้แสดงความสามารถของตนเองต่อเพื่อนนักเรียนด้วยกัน การรับฟังทุกความคิดเห็นของนักเรียนผู้สูงอายุ การจัดทำสนศึกษา การจัดกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

เทศบาลตำบลสันโป่ง มีบทบาทสำคัญ เช่น จัดให้มีชมรมผู้สูงอายุในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสพบปะซึ่งกันและกัน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์เรื่องราวต่างๆ ได้พูดคุยเชื่อมสัมพันธ์อันดีต่อกัน การให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมโครงการของเทศบาล รวมทั้งการออกเยี่ยมผู้สูงอายุภายในตำบล ดูแลสภาพความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุ มอบความช่วยเหลือแก่ผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง เป็นต้น

ซึ่งจากที่กล่าวมาสามารถแสดงเป็นแผนภูมิการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 รูปแบบความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน ในการสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ

อภิปรายผล

1. การสร้างคุณค่าในตนเองให้เกิดขึ้นแก่ผู้สูงอายุเป็นการสร้างความสุข ทำให้ผู้สูงอายุ รู้สึกว่าตนเองมีประโยชน์ มีศักยภาพ ก่อให้เกิดความสุขให้แก่ผู้สูงอายุ สอดคล้องกับการศึกษาของ กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล (2563) ศึกษา อิทธิพลของแรงสนับสนุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตที่มีต่อความสุขของผู้สูงอายุเขต กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการ ผลการวิจัย พบว่า ด้านแรงสนับสนุนทางสังคม ผลการวิจัยในภาพรวม พบว่า แรงสนับสนุนทางสังคม ตามความ คิดเห็นของผู้สูงอายุ เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี นนทบุรี และ

สมุทรปราการ อยู่ในระดับ มาก ด้านคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในภาพรวมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ตามความคิดเห็น ของผู้สูงอายุ เขตกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการ อยู่ในระดับปาน กลาง และด้านความสุขของผู้สูงอายุ พบว่า ในภาพรวมความสุขของผู้สูงอายุ ตามความคิดเห็นของผู้สูงอายุ เขต กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการ มีความสุข อยู่ในระดับน้อยกว่าคนทั่วไป และยังสอดคล้องกับ วนัสนันท์ แศ คำ (2553) การศึกษาการมีส่วนร่วมของ ครอบครัวในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชนเทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสарภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ครอบครัวเกิดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคติและมีความตระหนักต่อการแสดงบทบาทในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุที่ ครอบครัวทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ในสังคมและด้าน สิ่งแวดล้อม โดยครอบครัวมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาในการอยู่ร่วมกันกับผู้สูงอายุ ความบกพร่องในการเป็นผู้ดูแลผู้สูงอายุ ตลอดจนร่วมคิดและร่วมดำเนินการกิจกรรมเพื่อ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ พบว่า บทบาทของครอบครัวในการส่งเสริมสุขภาพ ผู้สูงอายุ มีการเปลี่ยนแปลง ทั้ง 4 ด้าน คือ ผู้สูงอายุรับรู้การแสดงบทบาทของครอบครัวใน ด้านร่างกาย รับรู้บทบาทครอบครัว ด้านจิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมมีการ เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น

2. รูปแบบความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน ราชการ ในการสร้างคุณค่าในตนเอง สำหรับผู้สูงอายุ

พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม และมีความเป็นไปได้ในการขับเคลื่อนการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ โดยความร่วมมือกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งเป็นแนวทางพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง สอดคล้องกับ อารี พุ่มประวาทย์ และ จรรยา เสียงเสนาะ (2560) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพฤติกรรมสร้างเสริม สุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่า แกนนำผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในเรื่อง การให้คำแนะนำด้านการสร้างเสริมสุขภาพ การค้นหาปัจจัยเสี่ยง การสร้างความอบอุ่นด้านจิตใจ และการมีสุขภาพดีสอดคล้องกับการศึกษาของ อรพิน ปิยะสกุลเกียรติ (2561) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้สูงอายุได้รับประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งสุขภาพกายการออกกำลังกาย ที่เหมาะสมกับวัย ผู้สูงอายุมีความสุขใจที่ได้รับมีความสำคัญ การทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น และยังสอดคล้องกับการวิจัยของ สุวิมลรัตน์ ครอบรู้เจนและคณะ ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบความสัมพันธ์ในครอบครัวผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า 1) ปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ในครอบครัวผู้สูงอายุพัฒนาการสร้างความสัมพันธ์ให้กับสมาชิก รูปแบบการพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวผู้สูงอายุโดยการมีส่วนของ ชุมชน ในจังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยประยุกต์ทฤษฎีโครงสร้างครอบครัว (บวร) “BOWARN MODEL” และ Social Support โดยการพัฒนา รูปแบบความสัมพันธ์ในครอบครัวผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 1) บ้าน 2) วัด 3) โรงเรียน และ 4) ชุมชน เสริมคุณค่าด้วยปรัชญาสฤทธิธรรมพัฒนาพื้นที่บ้าน มีองค์ประกอบการพัฒนา 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการส่งเสริมความเข้มแข็งของครอบครัว 2) ด้านการพัฒนาหน้าที่สมาชิกครอบครัว 3) ด้านการได้รับความช่วยเหลือจากสังคมหรือสังคมมีความเอื้ออาทร 2) สมาชิกครอบครัวผู้สูงอายุมีความรู้เฉลี่ยหลังเข้าร่วมโปรแกรมสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($p < .001$) 3) การประเมินผลรูปแบบ พบว่า ระดับความคิดเห็นต่อผลที่เกิดขึ้นอยู่ในระดับมากและสมาชิกใน ครอบครัวและผู้สูงอายุต่อการใช้ความสัมพันธ์ในครอบครัว มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ จริญญา วงษ์พรหม และคณะ (2558) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยใช้กระบวนการวิจัย เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า ผู้สูงอายุมีความสุขความพึงพอใจที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมที่สามารถตอบสนองต่อคุณภาพชีวิตใน 4 มิติ คือ กาย ใจ สังคม และปัญญาเกิดการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของ ชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนอย่างต่อเนื่อง และยังยืนยัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Zimmerman M. and Rappaport J. (1988) การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนมีทั้งระดับบุคคลและระดับชุมชน ในระดับบุคคลเป็นการพัฒนาศักยภาพตนเอง ให้มีความเข้มแข็ง ควบคุมปัจจัยที่มีอิทธิพลในการดำเนินชีวิตสามารถพึ่งพาตนเองได้ ในระดับชุมชน เกิดจากการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความรู้สึกเป็นกลุ่มเดียวกันร่วมมือกันสร้างประโยชน์และควบคุม สมาชิกให้เกิดความเสมอภาค

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า รูปแบบความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน ในการสร้างคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชุมชน ทำให้ได้บทเรียนสำคัญ กล่าวคือ

1. การค้นพบถึงปัญหาการเห็นคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุในชุมชน ซึ่งมีสาเหตุมาจากความไม่เข้าใจกันของคนในครอบครัว ทั้งวัยเด็กเยาวชน วัยผู้ใหญ่ วัยผู้สูงอายุ ทำให้มีความคิดเห็นไม่ตรงกัน ขาดความเอาใจเขามาใส่ใจเรา การสื่อสารที่ไม่ตรงกัน ความห่างกัน

ระหว่างยุคสมัย ทำให้เกิดความห่างเหินซึ่งกันและกัน ครอบครัวมีปัญหา ซึ่งต้องอาศัยการบูรณาการร่วมกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียนราชการ ในการช่วยขับเคลื่อนการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง เพื่อสร้างความรักความอบอุ่นในครอบครัวระหว่างคนหลายวัย ลูกหลานคอยเอาใจใส่ดูแลผู้สูงอายุ ไม่ให้รู้สึกอ้างว้างโดดเดี่ยว ตลอดถึงการสร้างกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาทสำคัญ ในการแสดงความคิดเห็น การแสดงความสามารถ การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น จะช่วยให้ผู้สูงอายุได้เกิดการเห็นคุณค่าในตนเอง

2. การเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อรองรับสังคมสูงวัย จำเป็นต้องอาศัยคนในชุมชน สร้างเครือข่ายในชุมชน ร่วมมือกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน หรือที่เรียกว่า “บวร” ทำให้ครอบครัวเป็นสถาบันชุมชนที่เป็นพื้นฐานก่อให้เกิดพลังในการรองรับสังคมสูงวัย ตลอดถึงการขอความร่วมมือจากหน่วยงานภายนอกมาเป็นแรงสนับสนุนสำคัญในการดำเนินกิจกรรมให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน

ดังนั้นรูปแบบความร่วมมือของ บ้าน วัด โรงเรียน ราชการ (บวร) จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการเป็นองค์กรชุมชนรองรับสังคมผู้สูงวัยและต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานประสานงาน บูรณาการร่วมกัน เพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้สูงอายุช่วยเหลือตนเองได้ “เปลี่ยนจากภาระ ให้เป็นพลังของชุมชน” และก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างมีคุณภาพต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า 1) บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นองค์กรภาคชุมชนเพื่อรองรับสังคมสูงวัย โดยเฉพาะการให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง โดยอาศัยเครือข่ายทุกภาคส่วนในชุมชนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 2) ปัญหาอุปสรรคสำคัญของชุมชน คือ ยังขาดการเตรียมความพร้อม ยังขาดการวางแผนสำหรับกลุ่มคนสูงวัยที่กำลังจะสูงอายุ **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1) ทุกภาคส่วนในชุมชน ควรให้ความสำคัญในการจัดทำนโยบาย โครงการ กิจกรรม ที่ช่วยสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองสำหรับผู้สูงอายุ และ ควรจัดทำแผนดำเนินงานสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองให้แก่ผู้สูงอายุในชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน 2) ชุมชนควรหาความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการช่วยกำหนดแผนงานยุทธศาสตร์ จัดกิจกรรมสำหรับเตรียมความพร้อมสังคมสูงวัยในชุมชน และ **ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรศึกษาบทบาทของ บ้าน วัด โรงเรียนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านอื่น ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการศึกษา

เป็นต้น 2) ควรศึกษารูปแบบการเตรียมความพร้อมของชุมชนในการเตรียมความพร้อมรับสังคมสูงวัย รวมทั้งเตรียมผู้ที่กำลังจะเข้าสู่วัยชรา เพื่อให้เข้าใจถึงการปรับตัวเมื่อต้องเป็นผู้สูงวัยในชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง สานสามวัย : บทบาทของชุมชนบ้าน วัด โรงเรียน ในการสร้างแรงยึดเหนี่ยวทางสังคม และสร้างคุณค่าในตนเองสำหรับผู้สูงอายุเล่มนี้ เป็นงานวิจัยภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง บวรชราสุข : นวัตกรรมจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อรองรับสังคมสูงวัยในศตวรรษที่ 21 โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย ทุนวิจัยด้านวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) โครงการวิจัยทุนเพื่อสนับสนุนงานมูลฐาน (Fundamental Fund FF) ประจำปี 2564 คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้มีส่วนร่วมในรายงานการวิจัยนี้ทุกท่าน กราบขอบพระคุณคณะสงฆ์ตำบลสันโป่ง ขอบคุณนายกเทศมนตรี คณะผู้บริหาร เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลสันโป่ง กำนันผู้ใหญ่บ้านตำบลสันโป่ง คณะครูโรงเรียนบ้านป่าดัว ผู้บริหาร คณะกรรมการโรงเรียนผู้สูงอายุเปี่ยมสุข ชมรมผู้สูงอายุตำบลสันโป่ง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ที่พิจารณาเห็นชอบการวิจัยนี้ และขอบคุณ คณะผู้บริหาร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ที่อนุมัติงบประมาณให้ทำวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- กัลยารัตน์ ชีระชนชัยกุล. (2563). อิทธิพลของแรงสนับสนุนทางสังคมและคุณภาพชีวิตที่มีต่อความสุขของผู้สูงอายุเขต กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี นนทบุรี และสมุทรปราการ. ใน รายงานการวิจัยงบประมาณ ปี 2562. มหาวิทยาลัยศรีปทุม
- จรัญญา วงษ์พรหมและคณะ. (2558). การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ. Veridian E-Journal, Slipakorn University. ฉบับภาษาไทย สาขา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 8(3), 41-54.
- วนัสนันท์ แศค้ำ. (2553). การมีส่วนร่วมของครอบครัวในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุชุมชน เทศบาลตำบลหนองผึ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่. ใน ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการส่งเสริมสุขภาพ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อารี พุ่มประไพทย์ และ จรรยา เสียงเสนาะ. (2560). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนา
พฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและ
การสาธารณสุขภาคใต้, 4(3), 160-173.

อรพิน ปิยะสกุลชัย. (2561). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุใน
ตำบลท่าแค จังหวัดลพบุรี. วารสารร่มพฤษ์ มหาวิทยาลัยเกริก, 36(3), 46-65

Zimmerman M., & Rappaport J. (1988). Citizen participation, perceived control
and psychological empowerment. *American Journal of Community.*